

Christian Thiede, *Bischöfe – kollegial für Europa. Der Rat der Europäischen Bischofskonferenzen im Dienst einer sozialistisch konkretisierten Evangelisierung*, ICS Schriften, Bd. 22, [Münster 1991], ss. 268.

Autorem pracy doktorskiej opublikowanej w formie książkowej w ramach serii wydawniczej Instytutu Chrześcijańskiej Nauki Społecznej uniwersytetu w Münster jest młody niemiecki teolog Christian Thiede urodzony w roku 1956, a wyświęcony na kapłana diecezji Münster w roku 1982. Po studium filozofii, teologii, filologii łacińskiej i pedagogiki odbytym na uniwersytetach w Münster i Monachium przeprowadził on w Instytucie Chrześcijańskiej Nauki Społecznej Uniwersytetu Münster swój proces doktorski na podstawie rozprawy noszącej powyższy temat, a zrealizowanej pod kierunkiem prof. Franza Furgera.

Refleksji teologicznej poddał Thiede wysiłki ewangelizacyjne podjęte na kontynencie europejskim przez Radę Konferencji Episkopatów Europy jako konsekwencja wcielania w życie nauki Soboru Watykańskiego II (będącego najważniejszym wydarzeniem kościelnym naszego stulecia) m. in. w formie bardziej świadomej i konkretniej przeżywanej kolegalności biskupiej, a postrzegane w wymiarze etyczno-społecznym. Ponieważ zagadnienie kolegalności było głębokim pragnieniem papieża, jak i też samych 2540 ojców soborowych, natychmiast po soborze, 18 listopada 1965 roku odbyło się spotkanie przewodniczących 13 krajowych konferencji biskupich z terenu Europy (wśród których Polskę reprezentował wówczas arcybiskup wrocławski Bolesław Kominek). Już wtedy postanowiono powołać do życia instytucję, która w duchu na nowo uświadomionej eklezjologii *communio* i zgodnie z soborowym dekretem o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*, służyłaby coraz bardziej dojrzałemu przeżywaniu kolegalności biskupiej w jedności z następcą Św. Piotra oraz wspólnotowemu pielęgnowaniu dzieła ewangelizacji Europy (zob. s. 22-31). W ten to sposób 24 marca 1971 roku doszło ostatecznie do powołania stałego organu kościelnego będącego w służbie wspomnianej kolegalności, który otrzymał oficjalną nazwę Rada Konferencji Episkopatów Europy (w skrócie: CCEE). Nota bene, pierwszą tego typu instytucją kościelną była Latynoamerykańska Rada Biskupów (CELAM) istniejąca już od roku 1955, a aktualnie w Kościele powszechnym jest już żywotnych kilkanaście tego typu organizmów działających na wszystkich kontynentach.

Ponieważ procesowi precyzacji i ewolucji podlegało zarówno samo pojęcie kolegalności, jak też zainicjowanie struktury CCEE, autor sygnalizowanej powyżej książki wyodrębnił trzy główne etapy ich rozwoju. W następstwie zadecydowały one o trzyczęściowej konstrukcji przedłożonej w niej analizy wkładu Kościoła wniesionego poprzez działalność CCEE na rzecz etyczno-społecznego rozwoju Europy. Część A otrzymała tytuł: *Dogmatyczno-prawne fundamenty kolegalności biskupiej i początki jej pastoralno-praktycznej realizacji na płaszczyźnie europejskiej (1962-1971)* [zob. s. 10-61] – dotyczy ona głównie swego rodzaju „prehistorii” CCEE zapoczątkowanej rozpoczęciem Soboru Watykańskiego II 11 października 1962 roku, w postaci związanego z nim rozwoju dogmatyczno-prawnych podstaw konferencji

biskupów i jej kategorii zasadniczej jaką jest zasada kolegalności. Refleksje autora podjęte w tej części zostały skupione w postaci dwóch rozbudowanych rozdziałów: rozdz. I – *Sobór Watykański II – fundament i impuls na rzecz kolegalnej współpracy biskupów Europy* [s. 10-31] i rozdz. II – *Droga wiodąca do powstania rady Konferencji Episkopatów Europy w kontekście posoborowego rozwoju Kościoła w świecie współczesnym* [s. 32-61].

Część B: *Rozwój struktur umożliwiających biskupom podjęcie kolegalnego wkładu na płaszczyźnie europejskiej oraz ich wkład w dzieło jednoczenia kontynentu (1971-1980)* [s. 62-115] – przynosi w rozdziale pierwszym relację na temat tego etapu rozwoju CCEE. Dotyczy on głównie udoskonalania własnych struktur [zob. schemat organizacyjny CCEE, s. 74] w odniesieniu do działalności najważniejszych organizacji europejskich, jak np. KEK (Konferencja Kościołów Europejskich, która powstała w 1959 roku i skupia blisko 120 Kościołów protestanckich, prawosławnych, starokatolickich i anglikańskich) – strukturę tej niesłychanie ważnej współpracy ekumenicznej CCEE – KEK przybliży zawarty w książce schemat [zob. s. 78], jak też wkładu CCEE na rzecz zjednoczenia Europy [zob. s. 63-95]. Z kolei rozdział drugi tejże części: *Pomiędzy udoskonaleniem i przeorientowaniem* – odsłania nam nową organizację samego sekretariatu CCEE oraz zasadnicze czynniki genezy jego nowego ukierunkowania, którymi były dla CCEE: europejskie spotkanie w Chaitilly 1978; wypowiedź Jana Pawła II skierowana do CCEE na początku jego pontyfikatu – 19 XII 1978; IV sympozjum biskupów Europy; powstanie 3 marca 1980 roku w Brukseli COMECE (Komisji Episkopatów Krajów Wspólnoty Europejskiej) oraz słowo pasterskie europejskich konferencji biskupich – tzw. deklaracja europejska z 28 IX 1980 roku *Odpowiedzialność chrześcijan za dziś i jutro Europy*.

I wreszcie trzecia część zatytułowana: *Podjęcie na serio kolegalnej odpowiedzialności za dzieło ewangelizacji Europy i jej niezbędna etyczno-społeczna konkretyzacja w najważniejszych zakresach działalności (1980-1989)*. W rozdziale pierwszym: *Ewangelizacja Europy jako główne zadanie przeżywanej kolegalności* – autor odnotowuje istotną samoświadomość uzasadniającą powstanie i pełny rozwój CCEE [zob. s. 116-151]. Z kolei w kolejnych rozdziałach prezentuje on wykorzystywanie udoskonalanych struktur CCEE oraz wysiłek pogłębionego realizowania kolegalności biskupiej na polu tak ważnych dziedzin życia, jak: *Ewangelizacyjne zaangażowanie na rzecz pokoju i sprawiedliwości* [rozdz. II, zob. s. 151-173], *Ewangelizacja na rzecz usunięcia barier wobec migrantów* [rozdz. III, zob. s. 173-185] oraz *Zaangażowanie ewangelizacyjne na polu mass mediów* [rozdz. IV, zob. s. 186-199].

Autor usiłował z jednej strony we wstępie naświetlić kluczowe dla swej pracy pojęcie etyczno-społecznego wkładu CCEE niezbędnego dla pielęgnowania zachodzącego w Europie jednoczącego procesu przemian [s. 1-8], a z drugiej – w podsumowaniu swej pracy sformułować ocenę prawie dwudziestoletniej historii CCEE (doprowadzonej do roku 1989, tzn. okresu odzyskiwania wolności przez państwa byłego bloku komunistycznego) w świetle jej zaangażowania na rzecz rozwoju społeczno-etycznego i wskazać perspektywy na przyszłość [s. 200-213].

Na zawartość książki składa się ponadto: spis treści [s. V-VII], zestaw użytych skrótów [s. IX-X] i przedmowa [s. XI-XII]. Książkę zamyka cenny zestaw bogatej

literatury (szkoda jednak, że autor przy opracowaniu zagadnień z zakresu katolickiej nauki społecznej nie wyszedł poza krąg literatury niemieckiej) [zob. s. 214-225] oraz niepublikowanych dotąd materiałów archiwalnych zestawionych kolejno według następujących kategorii: prehistoria i historia CCEE [s. 226]; współpraca CCEE – KEK, wkład CCEE na rzecz jednoczenia Europy oraz zaangażowanie CCEE wobec konfliktu w Irlandii Pn. [s. 227]; CCEE a duszpasterstwo migrantów oraz mass media [s. 227-228].

Część dokumentacyjną książki zamyka cenny aneks będący publikacją 4 ważnych źródeł: 1) dokument inicjatywny Mons. Rogera Etchegeraya na rzecz instytucjonalizacji współpracy biskupów w Europie z 4 II 1965 [s. 230-233]; 2) statuty CCEE z 25 III 1971 i ich kolejne aktualizacje z 1977 i 1988 [s. 234-239] oraz statuty COMECE z 3 III 1980 [s. 239-242]; 3) wskazania, wypowiedzi i listy Pawła VI (z 25 III 1971 i 18 X 1975) [s. 243-248] i Jana Pawła II (z 19 XII 1978, 20 VII 1979, 2 I 1986) [s. 248-257]; 4) lista biskupów uczestniczących w zgromadzeniach generalnych CCEE w latach 1971-1989 [s. 258-260].

Zwieńczeniem pracy jest streszczenie całej rozprawy przedłożone w języku francuskim [s. 261-268].

Nie sposób nie docenić ogromnej wartości prezentowanej książki, dzięki której otrzymujemy precyzyjny wgląd w historyczny proces dojrzewania kolegalności biskupów naszego kontynentu. Jest ona pielęgnowana coraz bardziej świadomie z myślą o służbie na rzecz priorytetowego zadania duszpasterskiego – nowej ewangelizacji. Teza postawiona przez autora, który usiłował ukazać etyczno-społeczny wkład CCEE w dzieło ewangelizacji Europy, była zadaniem niezwykle wymagającym i w efekcie końcowym młodemu teologowi nie udało się odpowiedzieć na to istotne pytanie w sposób jasny, precyzyjny i jednoznaczny. Istotnych zależności zachodzących w tego typu pracy pomiędzy tak kluczowymi pojęciami, jak: wymiar etyczno-społeczny działalności statutowej CCEE, kolegalność biskupów, nowa ewangelizacja i cel specyficzny CCEE – nie zdołał Autor osiągnąć w stopniu dostatecznym. Spowodowało to w efekcie końcowym powierzchowną ocenę ewangelizacyjnego oddziaływania kolegalności biskupiej w wydaniu CCEE. Z drugiej strony, również wnioski i postulaty końcowe adresowane do CCEE, a formułowane przez Autora, mają w dużym stopniu jedynie charakter czysto funkcjonalny. Nie odzwierciedlają one podstawowych priorytetów ewangelizacyjnych wnoszonych przez papieża Pawła VI i Jana Pawła II, jak np. podarowanie jednoczącej się Europie „duszy” jako wkład typowy dla Kościoła. Można próbować wytłumaczyć ten fakt pochłonięciem Autora poprzez trud zgromadzenia znacznej ilości dokumentów i jego pierwszego kontaktu z tak złożonymi organizmami europejskimi. Byłoby więc znaczną korzyścią dla książki, gdyby Autor swój klucz hermenutyczny (adekwatny dla oceny aktywności i rozwoju CCEE) oparł zarówno na w pełni odczytanym statucie CCEE, jak i na jego interpretacji zawartej m.in. w przemówieniu Jana Pawła II skierowanym do członków CCEE z 19 XII 1978 (które to Autor wstępnie omówił na s. 100-102, a następnie pełny jego tekst załączył w swym aneksie – s. 248-250), jak i w deklaracji końcowej Synodu Biskupów Europy 1991 (zob. n. 3-6). Co więcej, wielce korzystną dla omawianej

książki byłaby dalsza precyzacja podjętej kolegalności biskupiej w duchu logiki dynamiki trynitarnej Boga-Miłości: *misterium, communio, missio*, zawartej w powyżej przytoczonych wypowiedziach Jana Pawła II i Synodu Biskupów Europy. Umożliwiłoby to nie tylko uniknięcie dalece uproszczonego zestawiania na jednej płaszczyźnie obecności i reprezentacji na kontynencie europejskim tak różnych organizmów, jak CCEE, KEK czy KBWE, ale udzielenie precyzyjniejszej odpowiedzi na istotne pytanie, które w tej książce winno było znaleźć swe miejsce: na ile wysiłek dania pełnej odpowiedzi na znaki czasu i wyzwania naszej epoki oraz intensywniejsze życie odkrytym przez Sobór misterium Kościoła, pogłębianą autoewangelizacją i tożsamością pojmowaną w konkretnie i efektywnie realizowanej kolegalności prowadziło biskupów Europy do ich pełniejszej wspólnoty z następcą świętego Piotra, która w decydujący sposób wpływa na skuteczność nowej ewangelizacji? Jaki jest jej aktualny stan w roku 1989 (jest to bowiem cezura końcowa książki)? W jaki sposób CCEE mogłaby jeszcze bardziej wpłynąć na jej umocnienie?

ks. Tadeusz Fitych